

Til Stortinget: Familie- og kulturkomiteé

Innspill til: St.meld.nr.23 (2008-2009) Bibliotek – kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid og St.meld. nr.24(2008-2009) Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv fra KKD

Innledning:

Bibliotekmeldinga som nå er lagt fram behandler i veldig liten grad de utfordringene fag- og forskningsbibliotekene i statlig og privat sektor står overfor som fysisk møtested i ei digital tid. Vi mener det er umulig å lage en felles bibliotekpolitikk, som var intensjonen med meldingen, når bare en del av feltet er beskrevet. Meldingen konsentrerer seg i all hovedsak om kommunale og fylkeskommunale biblioteker og det som er tatt med om den delen av biblioteksektoren støtter vi fullt opp om.

Vi ønsker likevel å trekke frem og kommentere følgende viktige punkter som angår fag- og forskningsbiblioteksektoren i begge meldingene:

- Digitaliseringsarbeidet
- Utdanning og kompetanseutvikling
- Nasjonale lisenser
- Lisens- og konsortiearbeidet
- Forskningspublisering/åpne arkiver
- Bibliotekbygg
- FoU på bibliotekområdet

Digitaliseringsarbeidet:

Det er foreslått i begge meldingene at kompetanse på åndsverkloven og opphavsrett etc. skal samles i Nasjonalbiblioteket (NB). Det er viktig å få en samlet spisskompetanse på området ved NB, men vi vil understreke at dette må være en nasjonal kompetansebank som skal bistå hele biblioteksektoren mht. vanskelige problemstillinger på området. Siden arbeidet med digitalisering også er et område hvor bruk av metadata og standarder er viktig for kvalitet og gjenfinning i store digitale samlinger støtter vi forslaget i meldingene om at det opprettes et eget koordineringsråd for hele abm-feltet på området. For å ta i bruk og utvikle sammenfallende standarder er det også viktig med tett samarbeid med Standardiseringsrådet. Fordi digitalisering av samlinger angår flere av bibliotekmiljøene enn Nasjonalbiblioteket foreslår vi at det utarbeides en overordnet plan for videre prioritering av hvilke ressurser det bør satses på når det gjelder digitalisering av bibliotekenes samlinger.

Utdanning, kompetanseutvikling:

Fag- og forskningsbibliotekene står overfor store utfordringer når det gjelder å utvikle riktig kompetanse innenfor digitalisering, nye metoder for semantisk kunnskapsorganisering av store datamengder, formidling og pedagogikk samt utvikling av nye nettbaserte tjenester. Kunnskaps- og kulturdepartementets planer om et kompetanseutviklingsprogram for hele sektoren må realiseres. ABM-U har i ”Bibliotekreform 2014” utredet kompetansebehovet i bibliotekene og programmet bør settes i verk allerede fra 2010. Det er viktig at midlene for å realisere programmet tilføres de allerede eksisterende utdanningsmiljøene innenfor bibliotek- og informasjonsområdet.

Nasjonale lisenser:

Regjeringen må følge opp den forrige forskningsmeldingen "Vilje til forskning" når det gjelder ambisjoner om nasjonale lisenser for en samlet tilgang til forskningsdatabaser og forskningsartikler.

Finanskrisen og pristigninger har rammet norsk forskning og fag- og forskningsbibliotekene i særdeleshet, og det er derfor viktig at departementene i samarbeid med andre involverte aktører i løpet av 2010 setter i gang arbeidet med utredning av nasjonale lisenser. Dette vil være et viktig nasjonalt kunnskapsløft og gi studenter og ansatte både i og utenfor UH-sektoren lik tilgang til viktige kunnskapskilder. Nasjonale lisenser bør også sees i sammenheng med arbeidet for åpen tilgang "Open Access" til forskningspublikasjoner som også behandles i St.meld.nr.30 Klima for forskning.

Lisens- og konsortiearbeidet:

I meldingen påpekes det at det er urimelig at hver institusjon i Norge skal forhandle via det strenge konkurransereglementet man har. Dette er en veldig ressurskrevende prosess fordi hver avtale må godkjennes av institusjonenes jurister. Vi forslår at dette arbeidet heves til nasjonalt nivå, og at departementene samarbeider og intensiverer arbeidet med nasjonale lisenser så alle som er tilknyttet og jobber i kunnskapsbaserte institusjoner og organisasjoner får tilgang.

I dag håndterer ABM-U lisens- og konsortieavtalene, mens institusjonene betaler enkeltvis for de konsortieavtalene de ønsker. Dette fører til at forskningsartikler og forskningsdatabaser kun blir tilgjengelig for de institusjonenes som er med i det enkelte konsortiet. Vi støtter forslaget i meldingen om videreutvikling av et nordisk lisens- og konsortiesamarbeid som etter hvert kan utvides til et europeisk samarbeid. Dette punktet bør også sees i sammenheng med det samme spørsmålet som behandles i St.meld.nr.30 Klima for forskning.

FF vil også trekke frem behovet for kompensasjonsordninger til bibliotekene for merverdiavgift som belegges elektroniske ressurser (tidsskrifter, e-bøker og databaser). Dette er en stor utgiftspost som er med på å svekke innkjøp og tilgang til nye digitale medier for bibliotekene.

Forskningspublisering/åpne institusjonsarkiver:

Dette er et viktig område for fag- og forskningsbibliotekene, og det som behandles om saken i Bibliotekmeldingen må sees i sammenheng med St.meld.nr.30 Klima for forskning. I dag er det få forskningsartikler som blir gjort tilgjengelig i de åpne institusjonsarkivene som er opprettet ved de fleste fag- og forskningsbibliotekene.

Arkivene er opprettet for å gi hele befolkningen fri tilgang til forskning som er betalt av det offentlige, og for å synliggjøre norsk forskning internasjonalt. De institusjonelle arkivene bør være et supplement til den planlagte Norsk Vitenskapsindeks (NVI) som skal være et felles forskningsdokumentasjonssystem for hele forskningssektoren. Finansiering av forfatterbetaling ved publisering i Open Access tidsskrifter bør også sees i denne sammenhengen og utredes i samarbeid med Kunnskapsdepartementet. Dette sammen med utvikling av de åpne institusjonelle arkivene er viktig for åpen tilgang nasjonalt og internasjonalt til norske forskningspublikasjoner.

Bibliotekbygg:

Bibliotekene vil i fremtiden være enda viktigere som fysiske møteplasser for studenter og ansatte i utdannings- og forskningssektoren. Det er viktig å intensivere arbeidet med modernisering av gamle og nedslitte bibliotekbygg og lokaler, samt bygging av nye og mer fleksible bygg som kan fungere både som bibliotek og læringsarenaer i en digital tid.

FoU på bibliotekfeltet:

Det er viktig at forskning drives både i bibliotekene og om bibliotekene. Mange av Univ.- og noen høyskolebibliotek har i dag ansatt vitenskapelig personale i bibliotekene som også skal drive forskning og formidling. På grunn av ressursmangel blir ikke dette arbeidet godt nok ivaretatt i dag. FoU arbeid i bibliotekene er viktig og det må derfor tilføres mer ressurser til fag- og forskningsbibliotekene så forskning og utvikling kan bli en viktigere del av bibliotekenes oppgaver. Vi merker oss at departementet ser positivt på å etablere et eget FoU program på hele abm-feltet, og at dette skal vurderes i samarbeid med Kunnskapsdepartementet. Vi vil påpeke at utviklingen av bibliotekene som nye læringsarenaer samt utvikling og bruk av digitale tjenester for studenter og ansatte er viktig å få dokumentert og evaluert ved tilføring av FoU midler gjennom et eget forskningsprogram kun for biblioteksektoren.